

ILUSTRÁČNÍ FOTO:
JIŘÍ KROUPA

KATALOG PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ – ODSTRANÍ NESPRAVEDLNOSTI VE VZDĚLÁVÁNÍ?

Katalog podpůrných opatření je zlomový po mnoha stránkách. Nejenže učitelé budou mít poprvé pohromadě a přehledně všechny dosavadní odborné zkušenosti ze vzdělávání znevýhodněných žáků, ale dokument také pomůže odstranit řadu nespravedlností, kterým byly některé děti ve školách vystaveny.

Pro sedmi letech se dočkají pomoci například žáci s takzvaným hraničním intelektem. Tedy děti, které dříve navštěvovaly zvláštní (dnes základní praktické) školy, ale musely je opustit kvůli opatřením, která následovala po klíčovém výroku Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ten dal v roce 2007 za pravdu rodičům romských dětí, kteří žalovali Českou republiku kvůli diskriminačnímu přístupu ke vzdělání příslušníků jejich minority.

»Následovaly systémově – nesystémové kroky ministerstva školství, jejichž výsledkem bylo to, že ze zvláštních škol byli do běžných škol vytlačeni všichni žáci, kteří nenaplnili parametry diagnózy mentální retardace. To znamená i ti žáci, jejichž schopnosti nestačily na úspěšné absolvování většinové školy, s (ne)podporou, která byla většinou k dispozici, přitom na speciální škole by prospívali,« popsal Milan Valenta, který je hlavním metodikem katalogu pro děti s mentálním postižením a oslabením kognitivních funkcí.

Téměř všechny děti s hraničními rozumovými schopnostmi se podle něj dostaly na většinové školy bez jakékoliv systémové podpory. Přitom – jak Milan Valenta upozorňuje – statisticky se v tomto pásmu podprůměru nachází asi 13

procent populace. »Výsledkem bylo to, že „hraničáři“ na většinových školách nepospívali, pokud neměli skvělou rodinu, která s nimi doma tvrdě pracovala. Běžný kantor neměl podmínky a prostor pro doučování a individuální přístup, asistenti pedagoga pro tyto žáky nejsou...,« doplnil Milan Valenta. Až nyní se těmto žákům dostane pomoci ve formě podpůrných opatření 1. a 2. stupně, přičemž opatření ve 2. stupni už stát podpoří také finančním příspěvkem školy.

Po změnách volají učitelé i školští odborníci léta

Důležité změny přináší i Katalog pro žáky s tělesným postižením a závažným onemocněním. »Poprvé by mělo být jasně a zřetelně uvedeno, že speciální vzdělávací potřeby žáků ve škole se vztahují skutečně k výuce a také tam musí být cílena podpora. Rozsah tělesného postižení nemusí totiž vždy odpovídat rozsahu speciálních vzdělávacích potřeb,« řekla Eva Čadová, která se věnuje metodice tělesně postižených dětí. Dosud se podpora poskytovala podle rozsahu tělesného postižení. Další velkou změnou je podle Evy Čadové to, že Katalog reaguje na aktuální situaci nedostatečného legislativního ošetření pojmu »zdravotní znevýhodnění«.

»Děti s hraničním intelektem na běžných školách nepospívaly, pokud neměly skvělou rodinu, která s nimi doma tvrdě pracovala.«

»Chronicky a závažně nemocní žáci i dříve patřili podle zákona do skupiny žáků se SVP. Zákon tyto žáky zařazuje do skupiny zdravotně znevýhodněných, avšak tím, jak je tato skupina v zákoně definována, budí dojem, že jde o malé, mírné či zanedbatelné poruchy a onemocnění, což implikuje stejně mírnou, nízkou, zanedbatelnou míru podpory při vzdělávání,« upřesnila metodička.

Autoři Katalogu se museli vypořádat s popisem jednotlivých skupin onemocnění a jejich dopadů do vzdělávání, charakterizovali speciálně-pedagogická opatření, která vedou ke snížení dopadu somatického onemocnění do výuky (realizaci jednotlivých opatření v praxi).

Co se týče rozsahu, mohou žáci a studenti se somatickým onemocněním (podle závažnosti onemocnění nebo stavu) ▶

»Ve vzdělávání sluchově postižených žáků Katalog počítá s přítomností tlumočnicka znakového jazyka.«

vyžadovat při vzdělávání podporu v rozsahu od mírné až po nejvyšší míru. Tedy podobnou té, kterou je dosud možné nabízet pouze žákům se zdravotním postižením a která je u těchto žáků pokryta i zvýšeným normativem.

Poučený učitel dokáže předejít nezdarům žáka

U zrakově postižených dětí je katalog souborem opatření, která se již dříve osvědčila v praxi. Autoři kladli důraz na opatření pro děti, které se podle legislativy »nedostaly« do skupiny žáků se závažným zrakovým postižením, protože jejich problémy při vzdělávání vyplývaly z oslabení zrakového vnímání. Příčinou je fakt, že základem klasifikace zrakového postižení je stále lékařská klasifikace s dopadem do sociální sféry, která však potřebám školního prostředí plně nevyhovuje. »Soustředili jsme se hlavně na skupinu dětí s poruchami binokulárního vidění, které v předškolním věku mohou být zařazeny i ve skupině dětí se zrakovým postižením. Opatření pro tuto skupinu žáků nejsou finančně náročná, spíše jde o poučení pedagogů, kteří dokážou předcházet nezdarům dítěte, špatným výsledkům a umí upravit podmínky tak, aby se u žáka minimalizovala únava ze zrakové práce,« řekla meto-

dička pro zrakově postižené Jana Janková. Žáci podle ní mají problémy například s vnímáním prostoru, orientací v prostoru i na pracovní ploše.

Rovnocenné podmínky pro všechny

Katalog pomůže také dětem se sluchovým postižením, které rovněž nemají zajištěný rovný přístup ke vzdělávání. Přestože zákon a vyhláška garantují vzdělávání neslyšících žáků prostřednictvím znakového jazyka, neexistuje – zejména u nelyšících dětí, které navštěvují běžné školy – systémové zajištění takového vzdělávání. Cílem Katalogu podpůrných opatření pro žáky se sluchovým postižením je zajistit těmto žákům rovnocenné podmínky ve vzdělávání, jako mají žáci slyšící. »Proto Katalog například počítá ve vzdělávání sluchově postižených žáků s přítomností tlumočnicka znakového jazyka a podobně také s pozicí přepisovatele mluvené řeči, který má své uplat-

ILUSTRACNÍ FOTO:
ZS SVÍTÁNÍ PARDUBICE

»S žáky s poruchou autistického spektra si učitelé často nevědí rady.«

Změny usnadní dětem pobyt ve škole

Ačkoli se v současné době velmi diskutuje mezi pedagogy o žácích s autistickou poruchou (PAS), jejich podpora ve vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu není zatím pro mnohé z nich kvalitní a dostupná.

Učitelé si často nevědí s těmito žáky rady. Katalog podpůrných opatření by se pro učitele měl stát pomocníkem, návodem a podporou. Poruchy autistického spektra jsou však jen jednou skupinou z celé škály psychiatrických onemocnění, se kterými se pedagogové ve své praxi mohou setkat. ▶

nění v současné době pouze na vysokých školách. Katalog rovněž popisuje výuku českého jazyka jako jazyka cizího a dále i výuku českého znakového jazyka, který by měl být vyučován jako jazyk mateřský,« popsala Jana Barvíková, metodička pro žáky se sluchovým postižením.

ILUSTRACNÍ FOTO:
JIŘÍ KROUPA

ILUSTRACNÍ FOTO:
JIŘÍ KROUPA

ILUSTRACNÍ FOTO:
P. KLIMKOVÁ

»Školy budou moci získat podporu včetně financí, aniž by bylo nutné děti nálepkovat jako sociálně znevýhodněné.«

»Žáci s psychiatrickým onemocněním, vyjma autismu, jsou dnes považováni za žáky se zdravotním oslabením, což výrazně eliminuje jejich rovný přístup ke vzdělávání. Přitom dopady deficitů vyplývajících ze základních diagnóz těchto žáků mohou být mnohdy natolik závažné, že je zcela vyřadí z pravidelné školní docházky. Pro často velmi obtížný návrat do školního prostředí je třeba využít celou škálu podpůrných opatření, což současná legislativa neumožňuje,« vysvětlila Zuzana Žampachová, metodička pro žáky s PAS. Katalog podpůrných opatření zaměřený na žáky s vybraným duševním onemocněním přináší řešení této situace v podobě nabídky různých typů podpory, která by se měla stát návodem k tomu, jak žákovi usnadnit pobyt ve školním prostředí.

Konec nálepky sociálně znevýhodněný

Nový systém také zlepšil vzdělávání žáků dnes klasifikovaných jako žáci se sociálním znevýhodněním. »Školy budou moci získat podporu, včetně tolik potřebných financí, aniž by bylo nutné děti nálepkovat jako sociálně znevýhodněné. S vyšší podporou ze strany škol se výrazně zvýší i jejich vzdělávací šance do budoucna,«

uvedl Jindřich Monček z Člověka v tísni, partnerské organizace, která garantuje oblast sociálního znevýhodnění. Vedle určujícího vlivu ředitele školy na změny přístupu k žákům od čistě kontrolního k podpůrnému pojetí, mají tvůrci katalogu dobrou zkušenost s pomocí poradenských pracovníků přímo ve škole. Ti poskytují podporu jak přímo žákům a jejich rodičům, tak mohou pomoci učitelům při zavádění podpůrných opatření do praxe školy.

Opatření 1. stupně pomůžou jak žákům, kteří potřebují podporu, tak i ostatním žákům ve třídě – připraví je na příchod nového spolužáka s odlišností do kolektivu třídy, pomůžou individualizovat výuku nebo pomohou s diferenciací vzdělávacích cílů. Škola tato opatření realizuje bez zvýšených finančních nákladů. To je odrazovým můstkem k úspěšné podpoře žáků v obtížnějších situacích, kdy je potřeba uplatnit opatření ve stupních 2 a 3.

Do pracovní verze jednotlivých katalogů je možné nahlédnout na <http://vystupy.inkluze.upol.cz>. Pedagogové, odborníci i rodiče dětí mohou na webových stránkách podpůrná opatření také připomínkovat. ●

Petra Klimková
a kolektiv metodiků

MAJÍ »JEN« VADU ŘEČI. INTEGRACE DĚTÍ S NKS PŘESTO NENÍ SNADNÁ

Integrovat žáka s vadou řeči do školy hlavního vzdělávacího proudu se na první pohled zdá jako velmi jednoduché a bezproblémové. Z laického pohledu se jedná o dítě, které vidí, slyší, chodí, má přiměřený intelekt, jeho jediným nedostatkem je vada řeči.

Tento názor však neodpovídá realitě.

Ve škole je třeba komunikovat ústně, písemně, verbálně i neverbálně. Naši klienti však právě s komunikací mají problém. Nedokážou dostatečně uspořádat a vyjádřit svoje myšlenky, mají narušenou zvukovou stránku řeči do té míry, že je jejich mluva velmi nesrozumitelná. Tyto děti nerozumí přesně výkladu učitele či různým zadáním ve vyučování nebo nedokážou mluvit dostatečně plynule, aby vyhověly běžné komunikační normě. Dostávají se tak pod psychický tlak a někdy raději přestanou komunikovat úplně. Často se přidružují obtíže s koncentrací

pozornosti, s verbální pamětí, objevují se percepční nedostatky ve sluchovém a zrakovém vnímání. Kromě obtíží při vzdělávání mají velké problémy také ve skupině vrstevníků. Třídní kolektiv lépe přijme tělesně postiženého spolužáka, než jedince s narušenou komunikační schopností (NKS), který se zdá být jen divný nebo hloupý.

Díky Katalogu podpůrných opatření může dostat i tato skupina žáků potřebnou podporu ve výuce. Žáci s narušenou komunikační schopností nebudou zpravidla potřebovat zvýšené prostředky na úpravu pracovního prostředí a velmi drahé pomůcky. Většinou i úpravy v organizaci výuky budou minimální, ale přiznání podpůrných opatření z oblasti Modifikace vyučovacích metod a forem a Intervencí výrazně zlepší podmínky pro vzdělávání těchto žáků. ●

Renata Vrbová

Renata Vrbová studovala obor Logopedie a později také Pedagogika – sociální péče na PdF UP v Olomouci. V roce 2005 dokončila doktorandské studium Speciální pedagogiky také na UP. Pracuje jako vedoucí SPC logopedického v Olomouci a koordinátorka logopedické péče v Olomouckém kraji.